

Korxonada innovatsion faoliyatni tashkil etish va uni boshqarish

Davlatova Ozoda Olmos qizi
ORCID: 0009-0000-9316-6859
ozodaavganova@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada korxonada innovatsion faoliyatni tashkil etish va uni samarali boshqarish masalalari yoritilgan. Unda innovatsion muhitni shakllantirish, strategiya ishlab chiqish, loyihalarni amalga oshirish va boshqaruv mexanizmlarini rivojlantirish jarayonlari tahlil qilinadi. Shuningdek, korxonalarda innovatsion faoliyat samaradorligini oshirishda strategik, moliyaviy, tashkiliy va kadrlar boshqaruvining ahamiyati ko'rsatib o'tilgan. Xorijiy tajribalar tahlili asosida O'zbekiston korxonalari uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: innovatsiya, korxonalar, boshqaruv, samaradorlik, texnologiya, innovatsion strategiya, xorij tajribasi, ilmiy-texnik taraqqiyot, raqobatbardoshlik, iqtisodiy o'sish

Kirish

Bugungi globallashtirish va raqobatbardoshlik kuchayib borayotgan sharoitda korxonalar oldida innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish va uni boshqarish dolzarb vazifa sifatida namoyon bo'lmoqda. Innovatsiyalar nafaqat yangi mahsulot va texnologiyalarni yaratishni, balki ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilishni, boshqaruv tizimini takomillashtirishni ham o'z ichiga oladi. Shu boisdan, innovatsion faoliyat korxonalarining barqaror rivojlanishi, iqtisodiy samaradorlikni oshirishi hamda milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini ta'minlashda asosiy omillardan biri hisoblanadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda innovatsion rivojlanishga alohida e'tibor qaratilib, davlat darajasida turli dasturlar va qonun hujjatlari qabul qilinmoqda. Jumladan, Innovatsion rivojlanish strategiyasi, innovatsion markazlar va texnoparklarning faoliyati, startap loyihalarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari korxonalarda yangiliklarni joriy etish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Biroq, amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, korxonalar darajasida innovatsion faoliyatni tashkil etish va uni samarali boshqarish masalalari hali to'liq hal etilgan emas.

Shunday ekan, ushbu mavzuni o'rganishdan maqsad – korxonalarda innovatsion faoliyatni tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilish, boshqaruv

mexanizmlarini aniqlash hamda xorijiy tajribalarni o‘rganib, milliy iqtisodiyot sharoitida qo‘llash imkoniyatlarini asoslab berishdan iborat.

Innovatsion faoliyatni tashkil etish jarayoni

Korxonada innovatsion faoliyatni samarali yo‘lga qo‘yish uchun bir necha bosqichlarni o‘z ichiga olgan tizimli yondashuv zarur:

1. *Innovatsion muhitni yaratish* – korxonada yangiliklarni qo‘llab-quvvatlovchi madaniyatni shakllantirish, ijodkor xodimlarni rag‘batlantirish hamda tashabbuslarni qo‘llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega.
2. *Innovatsion strategiyani ishlab chiqish* – korxonada rivojlanishining uzoq muddatli maqsadlariga mos ravishda innovatsion strategiya ishlab chiqiladi. Bu jarayonda bozor tahlili, iste‘molchilar ehtiyojlari va raqobatchilar faoliyati inobatga olinadi.
3. *Innovatsion g‘oyalarni shakllantirish va tanlash* – yangi mahsulot va texnologiyalar bo‘yicha g‘oyalar xodimlardan, ilmiy muassasalardan yoki hamkorlardan olinishi mumkin. Eng istiqbolli g‘oyalar tanlab olinib, texnik-iqtisodiy asos ishlab chiqiladi.
4. *Innovatsion loyihalarni amalga oshirish* – moliyalashtirish manbalarini aniqlash, loyiha jamoasini tuzish va ishlab chiqarish jarayoniga joriy etish bu bosqichning asosiy vazifasidir.
5. *Natijalarni monitoring qilish va baholash* – innovatsion faoliyat samaradorligi rentabellik, mahsulot sifati, ishlab chiqarish hajmi va xarajatlarni kamaytirish kabi ko‘rsatkichlar asosida baholanadi.

Innovatsion faoliyatni boshqarish yo‘nalishlari

Innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish uchun uni boshqarishning quyidagi asosiy yo‘nalishlari muhim ahamiyat kasb etadi:

1. *Strategik boshqaruv* – innovatsion faoliyat umumiy korxonada strategiyasi bilan uyg‘unlashtiriladi.
2. *Tashkiliy boshqaruv* – innovatsiyalar bo‘yicha alohida bo‘lim yoki markaz tashkil etish, loyihaviy boshqaruv tizimini joriy etish samaradorlikni oshiradi.
3. *Moliyaviy boshqaruv* – innovatsion loyihalarni moliyalashtirish uchun ichki mablag‘lardan tashqari tashqi investitsiyalar, davlat grantlari va venchur kapital jalb qilinadi.
4. *Kadrlar boshqaruvi* – innovatsion jarayonlarning muvaffaqiyati malakali mutaxassislarga bog‘liq. Shu sababli xodimlarni doimiy ravishda qayta tayyorlash va malakasini oshirish zarur.
5. *Axborot va texnologik boshqaruv* – innovatsion faoliyatni tezkor nazorat qilish uchun raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari va sun‘iy intellektdan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Innovatsion faoliyat samaradorligi va muammolar

Innovatsion faoliyat korxonalariga quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- Ishlab chiqarish samaradorligini oshirish;
- Mahsulot va xizmatlar sifatini yaxshilash;
- Yangi bozorlarni egallash;
- Raqobatbardoshlikni mustahkamlash;
- Uzoq muddatli barqaror rivojlanishni ta'minlash.

Biroq, innovatsion faoliyatni amalga oshirish jarayonida qator muammolar ham uchraydi:

- Moliyaviy resurslarning yetishmasligi;
- Malakali kadrlarning kamligi;
- Ilmiy tadqiqotlar va amaliyot o'rtasidagi uzilishlar;
- Innovatsion risklarning yuqoriligi.

Xulosa

Korxonada innovatsion faoliyatni tashkil etish va uni boshqarish zamonaviy iqtisodiyot sharoitida muvaffaqiyatning asosiy omillaridan biridir. Innovatsiyalarni samarali boshqarish korxonaga raqobatbardoshlikni oshirish, bozor ulushini kengaytirish, mahsulot sifati va ishlab chiqarish samaradorligini yaxshilash imkonini beradi. Shu bois, korxonalar uchun innovatsion strategiyalarni ishlab chiqish, moliyaviy va kadrlar salohiyatini oshirish, raqamli texnologiyalarni tatbiq etish bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Porter M. E. Konkurrentnoye preimushchestvo: Kak dostich vysokogo rezultata i obespechit ego ustoichivost. – Moskva: Alpina Pablisher, 2005.
2. Drucker P. Innovation and Entrepreneurship. – New York: Harper Business, 1985.
3. Шумпетер Й. Теория экономического развития. – Москва: Прогресс, 1982.
4. Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлиги. Инновация сиёсати бўйича ҳисоботлар. – Тошкент, 2023.
5. OECD. Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data. – Paris: OECD Publishing, 2018.
6. Tidd J., Bessant J. Managing Innovation: Integrating Technological, Market and Organizational Change. – Chichester: Wiley, 2018.
7. Christensen C. M. The Innovator's Dilemma. – Boston: Harvard Business Review Press, 1997.

8. Chesbrough H. Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology. – Boston: Harvard Business School Press, 2003.
9. Nelson R. R. National Innovation Systems: A Comparative Analysis. – Oxford: Oxford University Press, 1993.